

2. ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО

УДК 81'253:174

Греков В. О.

ЕТИКА СУЧАСНОГО УСНОГО ПЕРЕКЛАДУ

Дана стаття являю собою короткий огляд етичних принципів усного перекладача, причини їх виникнення, пропонувану автором класифікацію, структуру та коментар. Стаття базується на власних спостереженнях, а також на дослідженнях вітчизняних та зарубіжних перекладознавців та активних перекладачів. Викладений матеріал може бути корисний студентам вищих навчальних закладів лінгвістичного спрямування, що навчаються за спеціальністю «Переклад», а також лінгвістам та перекладачам-початківцям.

Ключові слова: етика, усний переклад, усний перекладач, принципи та етика усного перекладу

Данная статья представляет собой краткий обзор этических принципов устного переводчика, причины их возникновения, предлагаемую автором классификацию, структуру и комментарии. Статья основана на собственных наблюдениях, а также на исследованиях отечественных и зарубежных переводоведов и практикующих переводчиков. Изложенные материалы могут быть полезны студентам лингвистических высших учебных заведений, обучающихся специально-сти «Перевод», а также лингвистам и начинающим переводчикам.

Ключевые слова: этика, устный перевод, устный переводчик, принципы и этика устного перевода

The article features a concise review of ethical principles of interpreting, reasons for their formation, structure, classification and commentary are given by the author. The article is based on the author's observations, as well as on the research of domestic and foreign translation studies' experts and acting interpreters. The material presented in the article can be useful for the students of Translation Studies at humanitarian universities, as well as to linguists and beginner interpreters.

Key words: ethics, interpreting, interpreter, principles and ethics of interpreting.

Справжній бум і розквіт усного перекладу, як синхронного, так і послідовного, припадає на той час, коли людям стало ліньки вивчати

на належному рівні іноземні мови. Про це свідчать як зарубіжні, так і вітчизняні сучасні дослідники перекладу та його початків.¹ Як не одіозно виглядає цей постулат, він справедливий за своєю суттю: саме людським ліношам ми, перекладачі, завдячуємо такою широкою можливістю роботи в галузі усного перекладу. Ні, беззаперечно, ми не можемо стверджувати, що усний переклад виник у двадцятому столітті, проте бурхливий розвиток теоретичної бази, дидактичної бази та перекладацької етики припадає саме на двадцяте століття, і причиною тому є кілька факторів, які ми дозволимо собі навести у контексті даної роботи.

1) Надзвичайно важливим і постійно прогресуючим фактором є збільшення наявного обсягу інформаційного поля, яке потребує перекладу. Разом із збільшенням інформації виникає потреба в обміні нею, для чого здійснюється процес комунікації, медіатором у якому має виступати – і виступає – перекладач. Отже, аби уможливити інформаційний обмін, потрібно більше перекладачів – цей фактор зумовлює кількісний приріст перекладачів у всьому світу і в Україні зокрема.

2) Іншим фактором є рівень знання іноземних мов серед населення, який все знижується як у якісному, так і в кількісному відношеннях: все менше людей володіють іноземною мовою, а ті, що володіють, опанували її на рівні, недостатньому для здійснення успішної комунікації без перекладача-посередника. Цей фактор ми вважаємо основним для існування подальшої перспективи розвитку професії.

3) Фактором, що був і залишається, є існування вузько галузевого перекладу, який, при всій обізнаності і ступенях володіння іноземною мовою, залишається епархією суто перекладацькою. Такий переклад завжди існував, і існуватиме надалі, втім, він доступний не всім, а тільки професіоналам у даній конкретній галузі, а вузькоспеціалізованих перекладачів готують в Україні лише в не багатьох вищих навчальних закладах. Відсоток такого різновиду усного перекладу порівняно невеликий по відношенню до загальної кількості перекладів.

Коротко коментуючи кожен з факторів, скажемо, що збільшення обсягу інформаційного поля є як позитивним фактором – оскільки збільшує кількість перекладачів – так і негативним, оскільки *«темпи приросту інформації є загрозливими, і виникає диспропорція між потребою обміну інформацією і фактичною його можливістю»*. Про це згадують такі зарубіжні дослідники як Г. Белл, Г. Шнадор та Л. Венуті.² Другий фактор, начебто сприятливий для перекладачів, все ж сумний у загальнолюдському плані. Загальноосвітні навчальні заклади надають кожному учневі можливість вивчити бодай англійську, в гімназіях, колегіумах та ліцеях присутня і друга іноземна мова, вивчення іноземних мов у належному обсязі продовжується і у ВНЗ, втім, усе

менше інтелігентних людей окрім власної професії володіє ще й іноземною мовою на рівні, який дозволяє проводити безпомилкове спілкування. Історично усний переклад, на думку авторів, домінував до епохи Відродження, а десь по її закінченні освіченість населення підвищилася. Про це свідчать і історичні свідоцтва, і пам'ятки художньої літератури, відомі всім та кожному. Дійсно, грамотних стало більше. Сформувалася буржуазія, дворянство та духовенство. Буржуазія використовувала грамотність для ведення нагальної документації, духовенство все ще користувалося універсальною латиною, внаслідок чого кількість перекладів була нечисленна. А дворянство й інтелігенція аж до початку двадцятого століття внаслідок регулярної і якісної освіти могли знайомитися із художніми творами мовою оригіналу, і потреба у перекладах та масових накладах перекладної літератури відпадала. Так, навіть худорідний дворянин Д'Артаньян знав англійську, незважаючи на свою молодість, міг прочитати кілька молитов латиною, а Арамис і Атос взагалі вважалися одними із найосвіченіших представників французького дворянства початку XVII століття. Незважаючи на їх химерність, «вигаданість», Дюма цей аспект французьких реалій передає доволі точно. На українських територіях Богдан Хмельницький знав французьку, турецьку, польську мови, Мазепа розмовляв із шведським королем Карлом XII без толмача.

Тож кожен дворянин та інтелігент був «сам собі толмач», і переклад не те що «занепав», але поступився лінгвістиці та лінгводидактиці позиціями.

Пушкін, який знав п'ять мов, на той час анітрохи не вважався поліглотом, російський класик Лев Толстой взагалі чи не половину «Війни й миру» виклав французькою, якою розмовляв так само вільно, як російською, Чехов добре знав німецьку і розмовляв нею з дружиною, Ольгою Кніппер, Франко і Леся Українка вели кореспонденцію французькою та польською... Їм перекладачі були просто не потрібні, і таких, як вони серед інтелігенції було більшість. Наразі ситуація не настільки безхмарна, і саме тому на поміч приходимо ми – перекладачі, *«поштові коні просвітництва»*.

Стосовно ж третього фактору, безперечно, усний галузевий переклад не надто відрізняється від письмового за лексичним складом, проте здійснюється з меншою частотою, що дозволяє ще раз зазначити порівнянню незначність відсоткового відношення між загальною кількістю усних перекладів та їх вузькоспеціальними різновидами.

Отже, визначивши, що основні принципи і етика усного перекладу все ж формувалися у двадцятому столітті, переходимо безпосередньо до трактування цього поняття. Перш за все зазначимо, що етика усного

перекладу стосується не стільки перекладу, скільки перекладача. Питання, що скеровують сам процес творчого перекодування інформації, яка надходить в усній формі, регулюються теорією перекладу, адекватними відповідниками зі словників. Етика ж – це комунікативна поведінка перекладача, його дії під час перебування медіатором комунікації. Ці питання не надто часто підіймаються у вищій школі – імовірно, тому, що багато в чому етика і поведінка перекладача мають збігатися із загальноприйнятими етичними нормами, а ще й тому, що апріорі вважається, що студента виховали чемним і розумним, і він буде керуватися загальними етико-моральними настановами під час перекладу і в супутніх ситуаціях. Утім, не завжди сподівання викладачів відповідають об'єктивній дійсності.

Імовірно, перекладацьку етику можна структурувати наступним чином:

1) За часовим відношенням до перекладу: до процесу перекладу, під час процесу перекладу та після нього;

2) За характером етики: мовленнєва, жестикуляційна, дійвово-поведінкова.

Почнемо характеризувати перекладацьку етику за часовим відношенням: етика до процесу перекладу. До початку процесу перекладу в обов'язок перекладача входить власне пройти співбесіду із майбутнім роботодавцем (оскільки усні переклади зазвичай епізодичні і майже кожного разу вас найматиме інша людина), причому співбесіда матиме місце або у телефонному режимі, або у режимі особистої зустрічі. Співбесіда у телефонному режимі вимагатиме від перекладача з етичної точки зору:

– стислі, чемні та змістовні відповіді на ті питання, що їх забажає поставити клієнт. При цьому слід відрекомендуватися лише в тому обсязі, в якому це цікавить клієнта, наприклад, досвід перекладацької діяльності в даній галузі, загальні відомості про освіту, робочі мови та стаж.

– володіння інформацією стосовно політики цін на послуги, що їх надає перекладач (у залежності від того, скільки годин триватиме переклад, синхронний він чи послідовний, кількості робочих мов перекладу, та ін.)

– поцікавитися специфікою перекладу настільки, наскільки це стосується діяльності перекладача, не поглиблюючись при цьому в особисті справи клієнта та повну специфіку його роботи. Перекладача мають цікавити лише безпосередньо галузь перекладу, лексика, що може трапитися у процесі перекладу, національність клієнта (від цього залежить цільова мова перекладу-1), національність партнерів клієнта

(з метою визначення цільової мови перекладу-2), тривалість перекладу і його тип.

Етика під час процесу перекладу включає в себе такі неодмінні пункти:

А) Лінгвістичні:

- звичайно, професіоналізм у перекладі, тобто його якість;
- дотримання часових рамок (за умов синхронного перекладу);
- не переривати мовців (за умов послідовного перекладу);
- говорити достатньо, але не надмірно, гучно, розбірливо та в напрямку слухача.

– у випадку виникнення потреби перепитати щось, ввічливо звертатися до мовця з подібним проханням.

Б) Екстралінгвістичні:

– охайний одяг (незважаючи на фасон, одяг завжди має бути чистим та свіжим, крім того, у разі, якщо замовник висловив певні дрескод-побажання, перекладач має поставитися до них найсерйознішим чином. У випадку, якщо дрес-коду немає, слід принаймні утриматися від надмірно яскравих кольорів);

– одяг, що відповідає погоднім умовам (перекладачеві не має бути холодно, або жарко, або незручно, бо ці фактори можуть негативно відобразитися на якості перекладу);

– готовність перекладати в різних обставинах (на природі, у цеху, на ходу, в конференц-залі та ін.);

– фізичне та психічне здоров'я (хвороби або психічні розлади також негативно впливають на якість і адекватність перекладу).

Нарешті, по закінченні офіційної частини перекладу нерідко трапляється так, що партнери по комунікації влаштовують якийсь загальний захід на завершення зустрічі. Фактичної інформації для перекладу в такому випадку менше, однак перекладач все ж має забезпечувати комунікацію тією ж самою мірою. Тому навіть у випадку, коли всі сидять за столом, перекладач має повсякчас тримати рота вільним (на жаль, навіть якщо це означає утримання від їжі). Якщо обидві сторони або лише замовник послуг перекладача дадуть вам час поїсти, оформивши це у словесному вигляді – ви маєте час поїсти, неодмінно користуючись при цьому правилами застільного етикету (найпростішою порадою у випадку ресторану або бенкету буде починати з крайніх приборів). Іншою дилемою є вживання алкоголю чи утримування від цього. Не вживаючи алкоголь, ви демонструєте серйозний підхід до роботи, але частіше це психологічна помилка, оскільки абсолютна абстиненція за столом є підозрілою в очах пострадянської людини. Тому порада від автора даної статті звучатиме так: перекладач по закінченні

(і лише по закінченні!) основного, фактичного процесу перекладу, може випити не більше і не менше трьох чарочок сорокаградусного алкогольного напою, або, як еквівалент, одного келиха вина або шампанського. Таким чином буде дотримано і законів застілля, і збережено професійну гідність. Поруч із серйозним ставленням до роботи у вас помітять комунікативну людину, яка вміє вдало підлаштуватися під обставини. Це може зіграти важливу роль у подальших стосунках між вами та замовником.

За характером етика усного перекладу поділяється на мовленнєву, жестикуляційну, дійово-поведінкову.³

Мовленнєва етика полягає у розбірливому, чіткому, помірно-гучному мовленні перекладача, позбавленому акценту та мовленнєвих вад. Мовлення має бути спрямоване на реципієнта і, у випадку послідовного перекладу, не накладатися на мовлення мовця, якого ви перекладаєте.

Жестикуляційна етика в усному перекладі не стільки чітко регламентована, скільки містить одне просте застереження: не слід копіювати жести мовця, якого ви перекладаєте – реципієнту і мовцю може підсвідомо не сподобатися це, ніби ви їх передражнюєте. Жестикуляція перекладача, таким чином, продиктована лише одним правилом: вона має відрізнятися від жестикуляції мовців, якщо вже не вдається звести її до мінімуму.

Дійово-поведінкова схема за умов усного перекладу також проста: неквапливість, поважність, плавні рухи у контексті перекладаємої інформації, жестикуляція скупа (ви не маєте перетягувати увагу реципієнта на себе, він має увесь час усвідомлювати, що розмовляє не з вами, а з представником іншої сторони). Ви є, фактично, приставкою до бесіди, і таким маєте бути і виглядати.

Підбиваючи підсумки, можемо сказати, що питанню етики усного перекладу слід приділяти більше уваги у вищій школі, принаймні задля забезпечення не тільки перекладачами якісними, але й перекладачами бездоганно-вихованими і такими, що знаються не тільки на мовах, але й на професійній етиці. У лікарів є клятва Гіппократа, окрім якої є пізніше розроблені принципи лікарської етики, одним з яких є *«Не нашкодь!»*. Щодо перекладачів це звучало б як *«Не перекручуй!»* – і ще звід правил, про які забувати не слід.

ПОСИЛАННЯ ТА ПРИМІТКИ

1. Куренной В. Как сделать наши переводы ясными / Виталий Куренной. – М. : ЛОГОС, 2005. – 89 с.; HerveySandor. ThinkingGermanTranslation / Sandor Hervey, Michael Loughbridge. – London: Routledge Publishing House,

2006. – 257 p.; Nida E. A., Taber C. R. The Theory and Practice of Translation / Nida E., Taber C. – Amsterdam, «Brill&Leiden», 1974. – 227 p.
2. Bell Rodger T. Translation and Translating: Theory and Practice / Rodger T. Bell. – «Longman Group UK», 2001. – 289 p.; Hervey Sandor. Thinking German Translation / Sandor Hervey, Michael Loughbridge. – London : Routledge Publishing House, 2006. – 257 p.; Venuti Lawrence. The Translator's Invisibility / Lawrence Venuti. – London, «Routledge Publishing House», 1995. – 366 p.
 3. Бархударов Л. С. Язык и перевод (вопросы общей и частной теории перевода) / Л. С. Бархударов. – М. : «Международные отношения», 1975. – 240 с.; Казакова Т. А. Теория перевода (лингвистические аспекты) / Т. А. Казакова. – М. : «Международные отношения», 2006. – 297 с.; Комиссаров В. Н. Современное переводоведение // Комиссаров В. Н. – М. : ЭТС, 1999. – 192 с.

© Греков В. О., 2017

УДК 81'322.2

Слісєєва С. В.

ПРОБЛЕМА ЛОКАЛІЗАЦІЇ САЙТУ МІЖНАРОДНОЇ МЕРЕЖИ ІНТЕРНЕТ

У статті аналізується поняття мовної локалізації, розглядається питання локалізації Інтернет-сайту, її особливості і труднощі, а також описуються основні складові процесу локалізації сайту. Надається поняття цільової аудиторії і характеризуються основні способи збору інформації про неї з метою виконання якісної локалізації продукту на сайті.

Ключові слова: локалізація, адаптація, сайт, переклад, особливості, процес, цільова аудиторія, інформація, продукт, мова.

В статье анализируется понятие языковой локализации, рассматривается вопрос локализации Интернет-сайта, ее особенности и трудности, а также описываются основные составляющие процесса локализации сайта. Кроме того, приводится понятие целевой аудитории и характеризуются основные способы сбора информации о ней с целью выполнения качественной локализации продукта на сайте.

Ключевые слова: локализация, адаптация, сайт, перевод, особенности, процесс, целевая аудитория, информация, продукт, речь.

The article presents the concept of language localization, the localization of the Internet site is discussed here, its features and challenges. There